

Loodushoid – kas ainult entusiastide ja riigi jaoks?

Helle Liht

Globaalne kliima soojenemine on üks nendest teemadest, mis jätab suure osa eestlastest suhteliselt külmaks. On neidki, kes näevad kliima soojenemises potentsiaalset pääsemist Eesti jahedavõitu suvedest, ning tervitaksid paari lisa-pügalat suure rõõmuga. Senised muutused ei ole meie rahuliku elu selles looduskatastroofidest puutumata ja viljakas maanurgakeses veel segama hakanud ning ilmselt uinutab see meie tähelepanu ja vastutustunnet Maad ja suurt osa selle elanikke räsiva kriisi suhtes.

Iseendast kaugemale vaadates ei ole olukord aga sugugi nii rahulik. Selle üheks näiteks on Ida-Aafrika ulatuslikud põuad. ÜRO andmetel on põudade arv Ida-Aafrikas saagenud märgatavalt. Kahe tõsise, 1964. ja 1984. aasta põudade vahel oli 20 aastat. Järgmise kriitilise põuani 1996. aastal läks vaid 12 aastat, siis 6, ja siis 2 aastat. Tänapäevaks on pikk põuaperiood ida-aafriklaste pidev kaaslane ega jäta loodusega ühes rütmis elavatele hõimudele mahti kosumiseks ning varude taastamiseks.

Viimastel aastatel on tekkinud uus termin – keskkonnapõgenikud. Need on inimesed, kes on sunnitud lahkuma oma senisest elukohast keskkonnaseisundi halvenemise tõttu. Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni andmetel oli keskkonnapõgenike arv 2008. aastal 20 miljonit. 2050. aastaks ennustab organisatsioon keskkonnapõgenike 10-kordset kasvu, seega ulatuks koguarv 200 miljoni inimeseni. Lisaks nendele arvudele, mis kirjeldavad inimkannatusi, tuleb lisada hävitatud looduslikud elupaigad ja väljasurnud liigid, mis on Maa ökoloogilise tasakaalu seisukohast vältimatud. Ja inimese elu on sellest tasakaalust väga otseses sõltuvuses.

Kuigi päris paljud majanduslikult arenenud riigid, organisatsioonid ja üksikud on sirutanud abikäe kliimamuutuste tagajärgede leevendamiseks, asub probleemi lahendus palju sügavamal. Ekvatoriaal-alade põuaperioodide ekstreemne kasv on teadlaste hinnangul suures osas tingitud inimtegevuse põhjustatud kliimamuutustest. Selle üheks mootoriks on arenenud riikide tarbimiskultuur – mida rohkem, seda uhkem, ja mida odavamalt, seda mõnusam. Eks meiegi, alles hiljuti heaolu maitset tunda saanud, püüa eesrindlastele järele jõuda ning ikka rohkem toota ja rohkem tarbida. Kas pole just majanduskasv (loe: tootmise ja tarbimise kasv) meie arvates elukvaliteedi ja arengu näitaja? Ja kes meist ei tahaks paremat elu? Aga millise hinnaga ja kes peaks selle kinni maksma?

Vandana Shiva Indiast kommenteerib India peaministri eliiti toetavaid poliitilisi otsuseid ja ütleb, et inimese ahnusele rajanev majanduskasv 'privatiseerib kasumi ja loodusvarad, ning sotsialiseerib reostuse'¹. Lisada võiks, et sotsialiseerib ka kliima soojenemise. Toodetakse ikka seda, mida tarbija ostab. Toote atraktiivsus sõltub sageli selle hinnast. Miks siis investeerida keskkonnasäästlikku tootmisprotsessi, kui see tarbija jaoks hinna üles kerib ja seega tootja konkurentsivõimet pärsib ning kasumit vähendab? Kasum läheb tootja taskusse, kliima soojeneb aga kõigi jaoks ühtmoodi. Paraku maksab see karmimalt kätte aga just nendele, kes sõltuvad otseselt maa viljakusest ning kellel pole vahendeid end katastroofide vastu kindlustamiseks. Esitame sama küsimuse tarbija seisukohalt: miks peaksin maksma kallimat hinda, kui sama kauba saab kätte palju odavamalt, mis sellest, et tootja kliimat kütab? Isekale

1 Aljazeera: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/07/2011722134648714404.html>, tsiteeritud 5.09.2016

ühe-päeva liblikale on selline suhtumine ilmselt sobivaim. Aga mis saab meie homsest? Ja mis saab nendest inimestest, kes juba täna omal nahal väga realselt kogevad, mida tähendab kliima soojenemine? Mida tähendab see nendele, kes peavad odavate kaupade tootmise kinni maksma oma kodu, laste hariduse, tervise või isegi elu hinnaga?

Meenub vana muinasjutt Suurest Peetrist ja Väikesest Peetrist. Kes meist ei mäletaks lugu kahe kamraadi ühisest tööpäevast ja jagatud lõunapausist, kus Väikese Peetri leivakott jagati sõbralikult kahe mehe vahel, aga kui kord Suure Peetri leivakoti jagamise kätte tuli, pidi iga mees oma sööma. See on arhetüüpne lugu inimese ahnusest, mis tunduvalt maastaapsena on pika aja jooksul kordunud paljude riikide ja ettevõtete majanduspoliitilistes otsustes.

Siiski, 2015. aasta detsembris toimunud Pariisi kliima konverentsil (COP21) võtsid 195 riiki vastu globaalse, õiguslikult siduva kokkuleppe kliima soojenemise pidurdamiseks. See on viimase aja suurimaid riikidevahelise koostöö edusamme. Senised kokkulepped on olnud suhteliselt hambutud, väljendades küll muret süveneva kriisi pärast, kuid jättes vastavate meetmete rakendamise suures osas riikide hea tahte küsimuseks. Pariisi kokkulepe seevastu näeb ette globaalse tegevusplaani ja kohustab riike vastu võtma meetmed, mis võimaldavad hoida ülemaailmse keskmise temperatuuri tõusu tunduvalt alla 2°C. Pariisi kokkulepe jõustub, kui selle on ratifitseerinud vähemalt 55 osalist, kelle tekitatud emissioonid moodustavad vähemalt 55% ülemaailmsest emissioonist. Eesti kavatses kokkuleppe ratifitseerida 2017. aasta alguseks.²

Eesti riik võtab vastutuse, entusiaste, kes propageerivad loodussäästlikku eluviisi, on meil ka, aga kas sellest piisab? Iga inimese igapäevased tarbimisharjumused on üks kiil, millega võib lüüa mõra kliimasoojenemise nõiaringi ning aeglustada kliimamuutustest tingitud pöördumatute protsesside arengut.

Kristlased ei saa keskkonnakriisist üle ega ümber. Kui me usume, et kristlikud kogudused on kutsutud kehastama Jumala kohalolekut laiemalt kogu ühiskonnas, siis ei saa me keskkonnakriisiga seotud sotsiaal-eesiliste ja teoloogiliste küsimuste ees pead liiva alla peita. Ühise ökosüsteemi osana saavad ka kaugete maade inimestest meie naabrid, kellega oleme seotud ning kelle elu peaks meile korda minema.

Piiblis on mitmeid tekste, mis kirjeldavad otseselt Jumala, inimese ja ülejäänud loodu vahelisi suhteid.

Üheks tekstiks on Vana Testamendi jutustus veeuputusest, Noa laevast ning veeuputusejärgsest lepingust, mis kannab rahvapäraselt Noa lepingu nime, ja millele omistatakse suur tähendus inimese päästeloos. Tähelepanelik lugeja leiab aga, et Jumal ei teinud lepingut mitte ainult Noa ja tema perega, vaid ka „iga elava hingega, kes teie juures on: lindudega, kariloomadega ja kõigi metsloomadega, kes teie juures on, kõigiga, kes laevast välja tulid, kõigi maa loomadega" (1Ms 9:10). Lisaks maalib Vana Testament lugeja silme ette erinevaid kujundeid, mis kirjeldavad suhteid Jumala, inimese ja ülejäänud loodu vahel - taevad, mis jutustavad Jumala aust ja kiitlevad tema kätetööst; sipelgad, kes jagavad inimestele õpetusi; värsked allikad, mis pakuvad karastavat vett nii loomadele kui inimestele.

2 EV Keskkonnaministeerium, <http://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/kliima/pariisi-kokkulepe>, 5.09.2016

Uues Testamendis kirja pandud apostel Pauluse nägemus väljendab, kuidas kogu loodu ägab ja ootab Jumala laste ilmsiks-saamist millega koos saabub vabastus kaduvuse orjusest (Rm 8:19-22). Siinkohal on sobiv tsiteerida teoloog Osvald Tärki, kes juba 1980ndatel kommenteeris Pauluse Rooma kirja teksti nõnda:

„Paulus tahtis näidata, kuivõrd inimese elu on seotud loodusega. Jumala sõna käsib inimesel näha looduse kannatamises enda süüd. Inimese langemine mõjutab loodust. Paulusele on loodus nagu suur rippuv ahel, mille esimeseks lüliks on inimene. Esimese lüli murdudes varises kokku terve ahel. ... Kuid Paulus näeb veel midagi – loodus pääseb koos inimesega kord "kaduvuse orjusest" (s21). Nii elusa kui eluta looduse eksistents pole mõttetu. Keegi ei saa öelda, et looduse olukord oleks praegu parimas vormis. Et looduse olukorda parandada, on vaja kaevata, ehitada, künda ja külvata. Kõik see viitab suurele tulevikule, kus iga asi leiab oma koha ja otstarbe.“

Need poeetilised pildid tunnistavad looduse võimest ja ülesandest vastata Jumala kui oma Looja eesmärgile. Inimesel on valik, aga looduse vastus sõltub suuresti sellest, millise vastuse annab inimene. Seega kannab inimene Jumala ees kahekordset vastutust – enda ja ülejäänud loodu eest.

Selles kolmemõõtmelises suhete koosluses ei saa alahinnata ühtegi suhet, ilma, et see avaldaks mõju teisele kahele. Kanada teoloog Douglas J Hall väidab, et judeo-kristlikku ontoloogiat saabki mõista vaid 'koos-olemise' võtmes, sest meie enese-mõistmine areneb ja liigub täielikkuse suunas ainult suhetes teiste inimeste, looduse ja Jumalaga. 'Koos-olemise' mõtte aga omandab tähenduse Jumala enda olemuse – armastuse – kaudu, kui ta kirjeldab ennast kui Immaanuel – Jumal meiega.³

Selles kolmemõõtmelises suhete võrgustikus on Jumala rahvas kutsutud kehastama Jumala enda suhet oma looduga. 'Koos-olemine' Jumala, kaasinimeste ja ülejäänud looduga toimub küll erinevates vormides, aga nende suhete viimne eesmärk on väljendada Jumala armastust kogu suhete võrgustiku ulatuses.

Kasulikud lingid:

Eestimaa Looduse Fond: <http://www.kliimamuutused.ee/>

MTÜ Mondo: <http://www.maailmakool.ee/kliimamuutused/>

MTÜ Mondo: <http://www.maailmakool.ee/materjalid/?materials=118>

³ Douglas J. Hall, *Imaging God: Dominion as Stewardship* (Oregon: Wipf & Stock Publishers, 2004), lk 113-137